

ВІД КОНТОРИ.

Передплатників, строк передплати яким кінчається на 1-ше мая і які хочуть одержувати газету далі, прохають поспішити з надси- ланням дальшої передплати, щоб не було припинки в доставці газети.

Нова партія.

Партія російських поступовців, заснована ще так недавно, виявляє ознаки досить жвавої діяльності. У багатьох містах відкрились комітети партії, подекуди відбулись наради членів нової партії з представниками інших партій. Загалом, як на перший час, партія показується більш здатною до життя, ніж того можна було сподіватись.

На жаль, нова партія* додержує особливої конспірації в такій справі, де конспірації не повинно бути місця. Маємо на увазі справу з виборчою платформою. Як повідомляють газети, партія—чи ті особи, що стоять на чолі партії—постановила не опублікувати своєї виборчої платформи до осені, а замість того опублікувати, з ко- го складається комітет партії. Цю постанову ні з якого погляду не можна признати слушною.

В останній (4) книжці „Вістника Європи“ надрукована редакційна стаття, в якій ніби-то знаходимо політичний символ віри нової партії поступовців. Але те слово—заявлено невизначено, занадто багато в йому невияснених і незачеплених пунктів. Нема, напр., того, що найбільше цікавить дві третини російської людності—вияснення становища нової партії що до національного питання. А поки цей пункт зостається невиясненим—зостається невиясненим і становище недержавних російських національностей до нової партії.

Розуміється, опублікування імен членів комітету партії трохи вияснить становище. Трохи, але не зовсім. Коли, напр., серед членів комітету ми знайдемо імена М. М. Ковалевського, К. К. Арсеньєва, А. С. Ізгоєва й деякі інші, то це служиме за порукою, що нова партія має певний мінімум демократизму й лібералізму. Але в політиці, як і в математиці, потрібна як найбільша конкретність і точність. Певний мінімум—це занадто загально й абстрактно. Це, напр., означає, що нова партія стоятиме за скасування межі осілості для євреїв, а чи означає це, що нова партія стоятиме за повне задоволення всіх національних домагань українців? Ніякий склад комітету не дасть відповіді на це запитання. Відповіді могла б на нього тільки докладна програма або, принаймні, тимчасова виборча платформа нової партії.

По одній версії, поступовці не хотять публікувати своєї виборчої платформи, щоб не вступати в конкуренцію з конституційно-демократичною партією. Це вже зовсім щось незрозуміле. Перш за все, партія К.-д. не має ніякого патента на виключне панування на виборчій арені, й конкуренція з нею зовсім не в яким-небудь злочинством з погляду громадського чи тактичного. А, по-друге, кожній політичній партії властиво боротись за своє існування. Зрі- каються цього права тільки партії кволі, мало-популярні, нездатні до життя. Невже партія поступовців належить до числа таких партій?

Бажано отже зо всякого погляду, щоб партія поступовців опублікувала свою докладну виборчу платформу. Чи пристане громадянство на цю платформу чи ні—це інше питання. Але, у всякім разі, громадянство матиме тоді певні дані, щоб оцінити вартість нової партії й вияснити своє становище що до неї. Конспірація тут зовсім не до-речі.

Російський імпер'ялізм.

I.

Російський імпер'ялізм у ліберальній чи то навіть з політичного по- гляду поступовій керел—діло досить ще молоде й велене. Можна сказати,

що народився він і виріє уже за „обновленнаго строя“,—після того, як японська війна, з одного боку, розкрила перед усіма кволість військово- го механізму нездоланої на першій погляд держави, а з другого—внут- рішні завершення показали наочно, що нема чого реформаційних надій по- кладати на бюрократію. І от те, що досі було монополією уряду та його прихильників, реакційних елементів у громадянстві—страхи за цілість і неподільність імперії—переноситься в де-які круги умірковано-поступового громадянства. Коли бюрократія не- здатна сама оборонити державу й за- безпечити її від розвалу, то цю робо- ту повинні взяти на себе громадян- ство і народ—така була позиція, на яку ступили згадаї елементи грома- дянства. До цього вдячного ґрунту й прищеплено імперіалістську ідею, во- на швидко зростає тут і дає вже на- вить де-які наслідки. Повстає, як знаємо, ідеал „Великої Росії“, в яко- му поруч загально-поступових дома- ганнів—реформувати державний лад у конституційному напрямі, виразно чуємо імперіалістські нотки. Ідеологи „національного руссакого лица“ вже виразніше ставлять вразку над і, ви- суваючи й підкреслюючи неіснуючу національну справу для державної народности, великоруської. Питання про „общерусскую“ культуру та мову трактується новим способом—з по- гляду не так їхньої культурної вар- тості та здобутків, як державної та політичної ваги. Справа великої, мі- ної та дугої держави висовується на перший план і в односторонній кольор державности закрашує інші, сумеж- ні, питання,—особливо питання на- ціональні, що мають таку велику ва- гу в кожній ріжноплеменній державі.

Але цей культ односторонньої дер- жавности не тільки дав загальний напрям згаданім елементам грома- дянства—він визначив і зміст їхніх ідей і навіть ті способи, що ними ті елементи мають переводити свої ідеї в життя. Не дурно ж сказано, що опозиція звичайно будується по ти- пу урядової системи в державі,—і на ідеології новітніх державників це може найкраще позначитися. Стоючи в опозиції до уряду з політичного погляду, вони тим часом позичають у його ж таки не тільки державний ідеал—великої, неподільної імперії, але й ті імперіалістичні способи, якими цю величність та неподіль- ність ніби то можна захистити й за- безпечити. Заходи уряду, до яких новітні імперіалісти ставляться не- прихильно через їхню одверту реак- ційність та нахил до надсяльства, все-таки їм близькі, як єдиний ніби- то спосіб справдити імперіалістичні завдання. Націоналістичне перебор- шування, огидне своєю одвертою зоологічністю, все-таки близький ро- дич імперіалізму. Через свою моло- дість та недосвідченість, російський „поступовий“ імперіалізм, правда, ще не втратив деякої сором'язливости, ще боїться одверто показати своє дійсне обличчя, ще хитається й ви- ступає проти одвертого надсяльства в національних стосунках. Але... ха- рактерні нотки чуються вже в лібе- ральних заявах „поступових“ імпе- ріалістів. З поглядами одного з їх, найталановитішого, до того ж і в українській справі, наші читачі мали нагоду познайомитись. Д. Струве, пройшовши досить важкий і забар- ний, хоч і не такий то вже й несподі- ваний шлях од централістичного марксизму до імперіалізму, висловився недавно цілком одверто. Українсько- му й білоруському національним ру- кам, на скільки вони не являються консервативними—для оборони етно- графічних одмін цих народів, а по- ступовими—для приєднання їх до всевітнього культурного посту- пу, виходячи тим по-за межі дрібного провінціалізму, цей поступовець опові- стив, як знаємо, безошадну бороть- бу, закликаючи до неї й російське громадянство. І—знов характерна риса—російське громадянство майже не озвалось на цей заклик протеста- ми. Коли не рахувати „Української Живни“, то російська преса слабо реагувала на заклик Д. Струве, та й то устами людей „внородного“ ска- зати б, коріня, як д.д. Жаботинський, Могиланський, то-що. Зате заклик знайшов і прихильників,—про одно- го з їх маємо поговорити доклад- ніше.

Сергій Єфремов.

інтелігенції нема потреби боротись проти української, що обороняє інтереси своїх народних мас. До того ж єсть у неї багато й власної роботи, щоб затрачати ще свої сили на порожню націоналістичну витівку.

Навівши відому цією про руйнування Схід, в якій кошовий здержує козаків од проливання крови, бо мискали й козаки—„однакове християнство“, автор закінчує свою статтю побликом до об'єднання на дорозі до спільної мети—„вести два тісно зв'язанні історичні братські народи впередь кь свободному сожителству и безпрепятственному культурному развитію“.

Ми досить докладно переказали зміст ціявої статті з „Русского Вогатства“, найбільш характерні місця з неї навіть не перекладаючи. З почуттям глибокого задоволення мусимо одзначати цей тверезий голос впливового журналіста в українській справі, цілком приєднуючись (одріч де-яких може подробиць) до його висновків. Звичайно, про ворожнечу з нашого боку до російської культури й інтелігенції нічого й говорити. Ми вимагаємо тільки справедливости й толерантности до себе і вірямо, що за таких умов могли б поруч мирно і в добрій злагоді працювати—можне на своїй національній постаті.

Бідолашний пам'ятник.

З стражденням пам'ятником Шевченкові знов сталася пригода,—одна з тих маленьких пригод, на які так щастить і по смерті великому Кобзареві. Хорольський справник конфіскував у одного з місцевих горожан лист на збирання жертв на пам'ятник і сам вернув його в Шевченківський комітет, заборонявши збирати гроші на пам'ятник на Полтавщині з доручення київського комітету. Наш кореспондент додав, що п. хорольський справник, одбираючи листа, промовив: „З якої речі ми будемо посилати гроші в Київ, а не в Полтаву? Хіба для того, щоб Київ потім хвастася, що він сам (!) поставив поетові пам'ятника“...

Патріот з хорольського справника! Але відкаючи належне його полтавському патріотизмові, мусимо все ж таки завважити, що такий патріотизм мало того, що непристойний, але й цілком незаконний. Гроші на пам'ятник Шевченкові дозволено збирати по всій Росії, київський комітет—установа законна й офіційно признана,—отже він має право збирати жертви і в паявстві хорольського справника, який ще поки що не відокремив свого повіту від Російської Імперії. Звичайно, коли б хорольський справник виявив свої сепаратистичні тенденції на чомусь іншому, а не на пам'ятникові Шевченка, то напевне зараз би дістав належну одсіч. З Шевченком же можна не церемонитись і дозволяти собі такі витівки, яких не годиться показувати на комусь іншому. Справді,—збирали ж на пам'ятники, напр., Пушкинові, Гоголеві то-що, але не чува було таких пригод, якими так рясно всіяно шлях до пам'ятника нашому Кобзареві. „Геніальний горемька“ за життя—„горемькає“ й по смерті... Здається, не знаходилося ще такого урядовця, якому не свербіло б показати свою силу на бідолашному пам'ятникові, і історія його буде напевне ілюстрацією не з останніх до становища українства за наших часів.

Рому.

Російський імпер'ялізм.

II.

На сторінках московської ліберальної газети „Утро России“ в українських справах з якогось часу виступає д. В. Кашкаров. Виступає не дуже щасливо, і не через те тільки, що взагалі мало ознайомлений з українством. Знання—діло важиве, аби охота була! Далеко гірше те, що до українських справ підходить він з такою міркою, яка вже наперед викривляє його досліди—з міркою імпер'ялістичної державности, і на її копил натягає факти нашого життя. Натягає навіть такі факти, які зовсім не туди стосуються, натягає навіть небувальщину, плутаючись у неможливих з кожного погляду суперечностях. Як ліберал, д. Кашкаров не мо-

же в ясним оком виступати проти українства тими способами, якими так чудово дають собі раду урядові й реакційні круги—і от він вітає *культурне* українство, визнає за ним право на розвиток. Як імпер'яліст „казенного образца“, що єднання бачить в одномістній уніформі, він не може не почувати де-якого клопоту, спостерігаючи, як ту уніформу українство скидає,—і от він виходить з клопоту тим, що кидає анафему на *політичне* українство. Як людина в українських справах малотямуща, до того ж занадто швидка і зважлива, він такі політичні змагання охрещує ім'ям „мазепинства“, приточує до його чомусь виключно закордонних українців („галицькі мазепинці“) і то переважно соціял демократів („Утро России“, ч. 46). Цим він віби двох зайців разом здоганяє: з одного боку, признаючи *культурне* українство, свій лібералізм тисає; з другого—випищуючи фантастичне, особливо в зазначених обставинах, „мазепинство“—задовольняє свої імпер'ялістичні симпатії. І дуже задоволений з такої мудрої політики д. Кашкаров...

Проте для кожної сторонньої людини одразу видно, що радити тут власне нема чого, бо зайці преблагородучно собі порозбігались, а д. Кашкаров на порожньому місці радить. В

Української Жизни“ мені довелось між иншим спинитися на домислах д. Кашкарова і я тільки й міг показати здивування, на таку сприність дивлячись. Зважаючи на загальну неясність позиції д. Кашкарова, я підкреслив, з одного боку, логичау недоречність—звати „мазепинцями“, се-то людьми, що бажають одірватися од Росії, закордонних українців, які до Росії не належать і ніяких політично-державних повинностей щодо неї не мають. З другого боку, простою комедією вигадкою адались мені слова д. Кашкарова про те, що „соціал-демократические круги украинского общества“ чим-небудь причетні до заходів австрійського уряду. Це такі азбучні справи, які просто сором доводити,—тим часом показалося, що й про їх треба говорити докладніше. Д. Кашкаров у своїй відповіді на згадані уваги виступає вже з цілою колекцією фактів („Утро России“ ч. 76), і на них пробує оперти свої думки. На цих фактах варто спинитися.

На початку своєї статті д. Кашкаров визначає, що саме він розуміє під „мазепинством“. „Если,—пише він,—подъ этимъ разумѣть вполне подготовленный заговоръ, на подобие того, какой былъ задуманъ и приведенъ въ исполненіе гетманомъ Мазепой, то, конечно, на лицо такою заговора нтъ, но его вѣтъ потому, что народная масса на Украинѣ совершенно холодно относится къ вредной интеллигентской выдумкѣ“. Здавалося б, коли „мазепинства“ нема, то нічого про його й говорити, нічого й дошукуватись, чому нема: нема—і слава Богу... Але д. Кашкаров не тільки говорить про те, чого нема, але доводить, що воно таки „въ нѣкоторомъ родѣ“ ніби й єсть, бо „напрасно стараются украинцы увѣрити, что мазепинскаго движенія не существуетъ“. Воно, бачте, існує, як „безсмысленная вражда къ России и русской культурѣ“... Небаччик Основ'яненко оповідав нам про одного маіяра, що було „як намалює що-небудь та підпише—бо й письменний був собі—що це не казун, а слива, так-таки точнісінька слива“.

Видко, та слива чомусь скидалася на казун, коли треба було підписувати, що то не казун. Так само й у Кашкарова з „мазепинством“ виходить, коли раптом треба ще підписати, що то не „вражда“, мовляв, а „мазепинство“. Може, це показує здатність д. Кашкарова до малювання, але... не хотів би я бачити такої здатности в поважній розмові.

Ну, та нехай буде й слива, хоч д. Кашкаров власне казуна замалював: „безсмысленная вражда къ России и русской культурѣ“ таки серед українців існує. Так мовить д. Кашкаров і своєю мову підпірає випискою з „галицької мазепинської газети „Впередь“. Не вважаючи на підпис д. Кашкарова, знов не можу з тієї виписки пізнати сливи, хоча б і в розумінні д. Кашкарова. Перш за все про „русскую культуру“ „Впередь“ не говорить зовсім, а висловлює свою дум-

ку про політичний лад у Росії. Отже виходить, що кожний, хто ним незадоволений той уже й „мазепинець“, бо кожний незадоволений більш чи менш гостро виявляє своє незадоволення. Не будемо далеко ходити за прикладами: [в тому ж таки числі „Утра Россіи“, де д. Кашкаров свою вдатність до малювання показує, єсть де-що і про „россійську сучасність“, і про „наші осенніє дні“, і про такого „ворога“ Росії, як Герцен—сміливо ж підписуймо під московською газетою: це не „Утра Россіи“, а точнісіньке „мазепинство“. Та певне, коли вже прикладати мірку д. Кашкарова, то й сам він не буде хоча б одним чистим голубом серед своїх товаришів—„мазепинців“, бо ледві чи й він з усього в Росії задоволений. З такого розуміння „мазепинства“ і з такими способами полеміки дуже далеко, як бачимо, зайти може д. Кашкаров і не знаю тільки, чи навад вернеться. Підставляти одно розуміння замість другого, друге замість третього і т. д. без кінця—ні, не можна тут щазливо добратися до якогось певного кінця.

Як бачимо, й ворожнечі до Росії не в офіційному розумінні, а тим паче до великоруської культури, не показав нам в українстві д. Кашкаров. Мабуть і сам він про це, хоч і неясно, а догадується, бо на прикінці статті висуває ще один доказ „мазепинства“—автономістичні змагання українського громадянства. Тут я вже не тільки не змагатимусь з д. Кашкаровим, а ладен би допомогти йому в збиранні доказів, як би в цьому була якась потреба. Автономизм дійсно єсть, і ніхто його не зривається. Але... я розумію Осав'яненкового м'яляра, коли він під сливою підписував—„слива“, хоч вона й скидалася на кавун, і не розумію д. Кашкарова, коли він під безперечною сливою підписує свого кавуна. Насамперед—хто йому повірить? А друге—автономизм не тільки не спарований з ворожнечею, а навпаки—показує, що єсть якісь навіть державні зв'язки, яких автономісти, не бажають розривати.

Після таких блискучих екскурсів д. Кашкарова в сферу історії, сучасного життя та державного права, обернемося ще до конкретних фактів, якими він підпірає думку про існування „мазепинства“ чи „ворожнечі“, чи „автономизма“—як собі хочете—серед українського громадянства.

Сергій Ефремов.

Конкретних фактів про „мазепинство“, в якому хочете розуміти, не багато подає д. Кашкаров. Але нігде правди діти, факти оті дуже промовисті і в свій час багато шестету були наробили... по реакційних часописах у Росії. Та й джерелом їх були здебільшого тіж таки часописи. Це може відразу вже кинути й де-яке світло як на самі „факти“, так і на те, за що саме вони промовляють.

Обернемось проте до фактів д. Кашкарова.

Насамперед він згадує про промови відомого оратора неослаб'яництва д-ра Крамаржа в австрійських делегаціях, приточує сюди-ж якусь телеграму про бажання австрійського уряду викликати заколот на Україні; переходить далі до промов у рейхсраті депутатів Васильяка та Цегельського (звучи останнього—Цеглинським!), до промов К. Левицького та Цеглинського на Шевченківському святі у Львові, „когда предъ массами украинской интеллигенции она возглашала мысль о правѣ украинской націи на самостоятельную государственную жизнь и когда они призывали къ борьбѣ за осуществленіе этого права“. Факти це справді такі відомі, що д. Кашкаров не мав навіть потреби наводити джерела, звідки їх узяв. Джерелом було здебільшого „Новое Время“ з його „собственными корреспондентами“, — отакими напр., як спіймавий не раз на брехні д. Янчевецький. Тим-то апокрифічність цих звісток ледві чи треба доводити, та в свій час це не раз було й роблено, між иншим і на сторінках нашої газети. Коли-б д. Кашкаров попросив був поодкидати ті, лагіденько кажучи, додатки, які поналипали на парламентських промовах українських послів по дорозі з Відня до редакції „Нового Времени“ і в самій редакції, то ледві чи дозволить собі наводити ці „факти“, в один бік роздуть газетою, що робить собі добру кар'єру, викриваючи всякі „зрада“ — зради людей, додамо, що зовсім у даному разі не належать до російської держави. Але ж така критична операція над витворами Янчевецьких не на руку була д. Кашкарову, і він зарадив собі тим, що просто переказує брехливі звістки україножерних часописів.

Навіть більше: він наводить і такі „факти“, які давно вже одкинуто всіма, хто хоч здалеку придивлявся до українських справ,—прихильно, чи неприхильно—все одно.

Маю на думці посилавня д. Кашкарова на відомі „разоблаченія“ Раковського. Читачам нашим нема чого розказувати, як з'явилась і як зникла та брудна ціна, що сколотив був Раковський два роки тому. Навіть поляки, що спершу захопились були за Раковського, мусіли одкинути ганебну вигадку пруського шпіга, особливо по відомому процесі Вячеслава Ліпінського в редакціях варшавських польських газет. Що ж до російських кругів, то не кажучи вже про поступови, навіть реакціонери, на зразок Л. Волкова з „Московских Вѣдомостей“, бачили добре, що це вигадка, до того ж і недотепна вигадка. І ось по всьому цьому приходять, ваче й не було нічого, „поступовець“ д. Кашкаров і в „ліберальному“ органі знов згадує про пруські марки Раковського,—та ще як згадує! У Раковського, напр., серед українських часописів, що доставали ніби субсидію пруськими марками, названо газету „Порада“ в Києві,—д. Кашкаров просто пише вже про „кієвську Радю“. Редактори „Діла“ покаялися на суд польські газети, що передрукували вигадки Раковського за наклеп,—не за клевету,—пояснене д. Кашкаров,—кажь бы слѣдовало ожидать, а за диффамацию“. Першу розправу на суді, яка кінчилась там, що польський суд справу одіслав, д. Кашкаров переказує так, що докладно виступають посвідчення самої польської сторони, і ні слова нема про те, що ж говорила українська сторона. Про процес д. Ліпінського також ні слова... В такий обставини посилавня на Раковського набуває такого огадного значіння, що говорити про них—значило б характеризувати етичне обличчя

автора. Я промину це й перейду до дальших „фактів“.

Далі д. Кашкаров посилається на просвітньо-економічний з'їзд у Львові 1909 р., „на котромъ, какъ утверждають *українофильскія газети*, прийняли участіє и нѣкоторые депутаты нашей Государственной Думы“. Як знають наші читачі, запевняла про це тільки така „українофильська“ газета, як „Кієвлянинъ“ устами такого „українофила“, як д. Савенко.

Але нашим читачам не треба також нагадувати, що проф. Лучицький, на якого показав був пальцем д. Савенко, судом довів, що він під час львівського з'їзду сидів собі спокійно в Києві, а у Львові зроду ніколи не бував. Далі д. Кашкаров натякає на історію заснування „Ruthenische Revue“, але знов же натякає так, що можна подумати, ніби там Бог знає що творилось. Тим часом д. Тивонович, на якого посилається д. Кашкаров, оповідає тільки про те, що видавцем „R. R.“ по-первах був відомий меденат, Брюнер,—факт, з яким власне ніхто й не думав ніколи татись. Нарешті останній факт—це „та карта, уличающая мазепинцевъ Украини, отъ Сава до Кавказа, которая сперва была напечатана въ большемъ видѣ, а затѣмъ в меньшемъ видѣ печаталась на обложкѣ журнала“ (мова про „Ukrainische Rundschau“.) Правда, не зміркував д. Кашкаров, що таких „уличающихъ“ карт можна знайти габель: у кожному путящому справочнику або етнографічному виданні вона, каюся, мусить бути. Напр. у „Большой Энциклопедіи“ під словом „Россія“ маємо теж таку карту, а на ній зеленою фарбою („малороссы“) закрасено теж увесь простір до Кавказу... Що то „мазепинці“,—і туди втислися!.

І от,—кінчає д. Кашкаров,—„считаясь со всіми вышеприведенными фактами, съ великимъ прискорбіемъ приходится констатировать наличие (!) мазепинскаго движенія среди нѣкоторой части и нашей малорусской интеллигенции и съ полнымъ правомъ указать, что это движеніе поддерживается „темными фондами“, идущими изъ источниковъ, завѣдомо враждебныхъ славянству“. Про „великое прискорбіє“ д. Кашкарова, вважючи на дійсну вартість його „фактів“, я можу більш не говорити, але до того, про що вони промовляють, мені ще доведеться вернутись.

Сергій Єфремов.

Листи з Німеччини.

XVI.

Сучасні веснянки.

„Досвітні огні, переможні, урочі.
Прорізали темряву ночі.
Ще соняшні проміні сплять,—
Досвітні огні вже горять
То світять їх люде робочі“.
Л. Українка.

Точних цифр про участь німецького робітництва в святкуванні першого мая неможливо подати. Зате скрізь сконстатовано надзвичайний зріст страйкарів в цім році. Коли завважимо, що такий зріст помічається з року на рік, то мусимо признати, що перший день мая вже став, а не став лиш, робітничим святом. Пара цифрових прикладів як найкраще висвітлять це. Про Берлін немає загального числа, зате знаємо, що всі 38 мітингів були переповнені; і то як переповнені! Мітинг металевців нараховував до 15 тисяч присутніх, а мітинг теслів та столярів навіть 25 тисяч! В Гамбурзі в святі брало участь до 200.000 робітників; при чому, почавши з дев'ятої години ранку, коли на площу, призначену для свята, вступили перші лави робітників, похід тягнувся без перерви аж за першу ніслю полудня, коли до площі дійшли задні лави (в кожному ряду 5—6 чоловік).

Я особисто міг порівняти зріст учасників майового свята в Мюнхені з тим, що бачив тут торік. Коли велика площа під час торішнього святкування уявляла з себе три окремих мітинги, то тепер три трибуни,

*) Чи не з цієї була карти д. Кашкарова змалював свою карту д. А. Ст-н, на якій вже з'являє юг Росії, отъ Карпатъ до Кавказа и Урала (!) обозначенъ королевствомъ украинскимъ, а королемъ (на карті?) уже провозглашенъ панъ Грушевскій („Новое Время“, ч. 12968)?

ХОДИ ГРИЦЮ ТА НА ВЕ-

кого. „Енеїда“ на 3 дії. У суб. 5-го, весел. комед.

на 5 д. Квитки продаються з 11 год. ранку до 2-х дня і від 6 до 11 год. вечора. Особи, що не платять Початок у 8½ год. вечора.

Відповідають. режисер М. Садовський.

освіту. „Коли всі будуть освічені—хто ж буде свині пасти?“—так, очевидно, міркує д. Шварц. До цієї думки приєдналась і більшість Державної Ради, а представник уряду, товариш міністра народної освіти, барон Таубе ще від себе додає, що, справді, передчасно зближувати народню школу з школою „манської“...

Так зліквідовано ще одну корисну постанову Державної Думи. Не знати, чи й сама Дума по широті хотіла, щоб народові було відкрито дорогу до середньої освіти. Але що там вона думала—то вже інша річ, а в даннім разі цікавий остаточний наслідок її роботи. А наслідок той—ніщо. Такий наслідок зостався й від всіх інших корисних постанов Думи що до народної освіти.

Російський імпер'ялізм.

IV.

Признаюсь по щирості, що коли я в першій статті д. Кашкарова зустрів був аналогію між фантастичними „мазепинцями“, та російськими націоналістами з згадкою навіть про якісь „подачки ізъ темныхъ фондовъ“ („Утро Россіи“, ч. 46),—то я не вважав за потрібне навіть зазначити цю нісвітницю. Мені здалось тоді, що автор просто за-для красивого словечка пустив це обвинувачення, не здаючи собі справи з того, що говорять. Друга стаття д. Кашкарова, де він наводить відомі вже нам „факта“, показує, що це не так, що—вірять, чи не вірять він сам у свою аналогію—він пробує інших у тому переконати. Справа набирає таким чином дуже поважного характеру. Це вже не особистої легковажності та неохайності симптом, а того, що я назвав імперіалізмом і чого виразні нотки брешуть в „українофільських“ писаннях д. Кашкарова.

Справді, українство він ділить на дві половини—культурне, до якого з ласкавими ухилонами обертається і політичне, для якого не має іншого імення, яку „мазепинство“ в тому величезно неозначеному, в усякому разі непохвальному розумінні, про яке я вже згадував. Облишмо поки що навіть обвинувачування політичного українства в „чуждй всякой брезгливости отъмечивности на подачки ізъ темныхъ фондовъ“,—ми вже бачили ціну цим обвинуваченням; облишмо також глибоко обраливу аналогію між російськими націоналістами та політичними змаганнями українства, —аналогію, яка показує тільки, що спеціаліст від українства в „Утрѣ Россіи“, баламутно поводючись з фактами, навіть не уявляє собі справжньої природи українського руху. Спинується тільки на цій антитезі українства культурного і українства політичного.

Єсть тенденція культуру і політику зливати до-купи, до того, що між ними ніякої межі не лишається. Так роблять урядові сфери, для яких усяка культурна робота, мовляв словами з відомого рапорту Столипіна, „представляется крайне нежелательной“; так роблять близькі до цих сфер націоналісти всякої масті, для яких збірники в день „Житнього колоса“ в українському вбранні—вже ознака „мазепинства“. Єсть і друга тенденція—розривати культуру й політику, одгорожувати одну від одної таким високом муром, через який нема куди перескочити. Так роблять культурники quand même, політично не виховані люде, яких є скрізь дуже багато,—багато й між українцями; так робить неначе й д. Кашкаров,—тільки меначе робить, бо на ділі його високий мур між культурою та політикою інше має завдання. Не треба, думаю, доводити, що і той, і другий погляд цілком неправдиві. Культура, певна річ, не те саме що політика й має свої безпосередні завдання; але

з другого боку нормальна, широка культурна робота не може бути без minimum'a політичних прав, та й сама рав-у-раз виявляється і політичними наслідками. Ширення народньої освіти, напр., єсть безперечно культурна робота, але всі ми знаємо, як гальмує цю роботу політична безправність, як знаємо й те, що разом з освітою шириться серед людности й громадянська свідомість, яка безперечно одбивається на політичних настроях та поглядах народніх мас. Розривати культуру й політику, значить і ту й другу позбавити самого живущого її нерва, і як не можна уявити собі „безполітичної культури“, так само не може й не повинно бути „безкультурної політики“. Культура і політика неподільно зв'язані одна з однією тисячами живих ниток, які порвати не можливо без обоїльної шкоди. Справжня культура вимагає й політичного розвитку, а останнього не буває без культури.

Тим часом у д. Кашкарова читаємо: „къ такому культурному движению въ средѣ украинцевъ большинство великорусскаго общества относится не только доброжелательно, но почти (!) съ сочувствіемъ, такъ какъ прежде всего оно видитъ въ немъ дальнѣйшее развитие общей русской культуры“ („Утро Россіи“, ч. 46). З цього бачимо, що принаймні сам д. Кашкаров дарує нам своє „почти сочувствіє“. Добре, але хто сказав а, мусить і б сказати. Наслідком культурної діяльності українського громадянства постає національна самосвідомість, що додає вже й де-які політичні потреби і вимагає їм задоволення. „Політичні вимагання“?.. д. Кашкаров насторожується:—„мазепинство“? „самостійна Україна“?.. Ні, добродію, до „самостійної України“ далеко, а от на черві—скажемо—стоїть організація українців-виборців на українських вимаганнях, щоб послати до четвертої Думи тамшучу в національних справах людинау, нехай би вона там обороняла ті самі культурні домагання, до яких і д. Кашкаров признається „почти съ сочувствіемъ“. Я не знаю, що скаже на це д. Кашкаров: з одного боку—це безперечно буде замована політична робота, з другого—мазепинством тут і не пахне, як і взагалі ним не пахне в програмах українських політичних партій. В чому-ж річ?

Річ у тому, що даремно одриває д. Кашкаров культуру від політики, а останню зводить до „мазепинства“; багато єсть політичної роботи й без перекроювання державних кордонів; річ далі в тому, що „почти сочувствіє“ д. Кашкарова до культурного українства—порожня фраза, скоро він одбирає в українців усякі політичні завдання; річ, нарешті, в тому, що політичну, а через те й культурну діяльність він уявляє собі в імпер'ялістичному розумінні—на лоні того політичного напрямку, до якого сам належить. Біль „Великая Россія“, єсть у ній „великоросійські“ політичні організації—їм належить монополія політичної діяльності в централізаційному дусі; всі-ж инородці—це тільки додаток до тих монополістів і повинні робити, як їм ці скажуть, не виставляючи своїх власних домаганнів, хоча-б ті домагання не виходили поза межі культурних потреб,—єсть де центр аргументації д. Кашкарова. Инородцям можна уцедити „почти сочувствіє“, а що до практичного здійснення навіть культурних домаганнів—то вже вибачайте: це політика, річ на власну руч вам остро замована, в боротьбі з якою всі засоби добрі,—навіть фальшування фактів, націоналістична словесність, посвідчення пруського шпига й огидне натякання на „темні фонди“... Одно слово, в загалі, поспішаючись політичне українство посадити поруч російських націоналістів, і не стурвуя д. Кашкаров, як і сам пребагаюполучно засів на справжньому націоналістичному стільці і звідти пробує розмахувати своїм „почти сочувствіемъ“.

Маємо всі причини йому не вірити. Дійсне спочуття накладає свої обов'язки, а найперший з їх—чесно поводитися з фактами й логично додумувати свої думки. Цього саме й бракує російським імпер'ялістам і через те для нас вони стоять в одній парі з націоналістами. І що з останніх реакціонери, а перші приходять у ліберальній кері—це для пригні-

чених націй, далєбі, не така вже велика різниця: ліберальний „бараній рогъ“ варт реакційних „ежевухъ рукавиць“...

Сергій Ефремов.